

FONTANELLA, Francesc: *O he de morir o he d'amar*, a cura de Pep Valsalobre, Eulàlia Miralles i Albert Rossich, Barcelona: Editorial Empúries, 2015; «Narrativa» 487.

CARLES CABRERA VILLALONGA

STEI

carlescaberavillalonga@gmail.com

El poeta i dramaturg Francesc Fontanella (Barcelona, 1622 - Perpinyà, 1682 o 1683) és, amb permís de Francesc Vicent Garcia, el poeta més destacat del Barroc català i potser el més preuat de tota la nostra literatura moderna. Tal volta és per aquesta senzilla raó que convenia confegir una nova selecció de la seva lírica, nova en el sentit que encara no han transcorregut dues dècades de l'aparició de l'*Antologia poètica* que Maria Mercè Miró ens oferí a Curial i ja torna a treure el cap Fontanella pels aparadors de les llibreries. Aquest cop se n'han cuidat Pep Valsalobre, Eulàlia Miralles i Albert Rossich, professors de la Universitat de Girona ells i de la Universitat de València ella, que amb els divuit treballs que apleguen entre tots tres d'aleshores ençà més els que han editat altres especialistes amb els descobriments que, en conseqüència, s'han produït, justificaven amb escreix la necessitat d'imprimir aquest *O he de morir o he d'amar*, que manlleva un dels versos del mateix Fontanella. La fixació i anotació dels poemes ha anat a càrrec de tots tres i de quatre becaris que preparen tesis doctorals sobre la poesia fontanel·liana. I l'agraïment a Jordi Cornudella ens posa sobre la pista de l'enigma que pot haver empès l'editorial a transitar pels camins ignots de la literatura moderna, que segurament no trepitjava d'ençà de la publicació el 2005 de *Poesia escollida* de Pere Serafí, que és un poc al segle XVI el que suposa Fontanella en el XVII.

Si ja sobta prou la notícia que es reediti un nom del tram literari que va de l'edat mitjana a la Renaixença, que ho faci a hores d'ara el Grup 62 és força estrany, que sigui Empúries qui el publiqui grinyola una mica, però que se serii la poesia de Fontanella en una col·lecció de narrativa no fa cap mena de sentit! Deu ser que els tres especialistes convenceren el segell que «Fontanella està a l'altura de la millor literatura europea del seu temps» i, efectivament, si acluquem els ulls tot sentint declamar Fontanella a estones hom té la impressió que estem davant un dels grans clàssics de les nostres lletres, com si despertéssim a la fi del malson de la «Decadència», etiqueta, sortosament, cada vegada més superada. Hi ajuda —i fa més venal el producte— el fet que es tracti d'una tria no gaire extensa del bo i millor de les 320 composicions poètiques que ens llegà l'escriptor i amb grafia modernitzada, condicions *sine qua non* per tal que l'editorial accedís a estampar-la. Ho facilita també —per la sintaxi alambinada, la distància cronològica, la tendència recargolada del Barroc, la mitologia omnipresent i uns referents bastant intel·lectualitzats— que l'edició vagi acompanyada de notes a peu de plana abundants, una pràctica fins ara massa poc habitual a la literatura catalana i absolutament freturosa si pretenem que el comú dels mortals puguin afrontar amb garantia de

succés la lectura d'un Lull, un March, un Martorell o un Verdagner, per esmentar els quatre primers noms que se m'acuden.

El preàmbul de Valsalobre, igualment molt nítid i, paradoxalment, sense notes, però al mateix temps utilíssim per a l'especialista, consigna que la circumstància biogràfica és substantiva a l'hora d'emprendre l'estudi dels Fontanella (Francesc, el seu germà Josep i el pare, el jurisconsult Joan Pere) en contra dels qui pensen que convé més prescindir de la biografia d'un autor i capbussar-se directament dins la seva producció. Ens movem en el context d'una Barcelona i una Catalunya immerses en la Guerra de Secessió (1640-1652). Acabat el conflicte bèl·lic, els dos fills es refugiaren al Rosselló, que s'acabava d'annexionar a França i d'on era oriünda la seva mare. Els Fontanella gaudien de la protecció del monarca Lluís XIII; tant ells com Pau Claris eren partidaris d'una Catalunya francesa, però quan es refereixen a la pàtria parlen de Catalunya. I aquest repàs biogràfic ve molt a col·lació atès que la disposició posterior de les composicions està disposada en base a un ordre temàtic (poesia civil, amorosa, moral i religiosa) però seguint dins aquest ordre la successió cronològica.

Una carrera literària que Fontanella encetà a setze anys, amb un poema dedicat a son pare que obre precisament aquest *O he de morir o he d'amar*. S'integren al llibre quaranta-una composicions que basculen més vers els vint primers anys de l'etapa barcelonessa fontanelliana, la més prolífica —i segurament també perquè la literatura devota rossellonesa dels darrers temps resulta de més mal queixalar per al lector d'avui dia. Cadascun dels poemes va acompanyat d'un breu resum dels responsables de l'edició que el fa més entenedor i dóna compte de les circumstàncies que en motivaren l'escriptura. Els títols extensos i explicatius, deutors de l'època en què foren concebuts, són sempre de Fontanella i en cas contrari els curadors els disposen entre claudàtors. Si Garcilaso era el cantor del Tajo —que ensems amb Góngora i els imprescindibles clàssics grecollatins són els models més imitats per Fontanella—, ell des del primer vers ens parla del Llobregat —l'altre límit, el Besòs, el traça a la tragicomèdia d'*Amor, firmesa i porfia*— i funda entre aquests el mite arcàdic de Barcelona. Critica per aquest motiu tant París com el Loira en el viatge que duu a terme per França i els Països Baixos amb el seu germà, que representava les institucions catalanes a les negociacions de pau de la guerra dels Trenta Anys. En aquest viatge fluvial, n'esmenta uns quants, de rius, però no exclusivament en aquest cicle de composicions. I el Sena, la Tet, el Tec, el Loira, el Mosa, l'Amasis, etc., adquireixen una importància cabdal dins l'obra d'aquest poeta-riu que és Fontanella.

L'autor parteix del sonet, forma molt emprada des que feia un segle l'havia introduït un altre líric barcelonès, Joan Boscà, essent des d'aleshores la forma més recurrent de la poesia, però també opta pel romanç, la dècima, l'octava, el madrigal o la silva. I entre les figures abunden els hipèrbatons, les hipèrboles, les metàfores, els oxímorons, les anadiplosis... d'un Barroc caracteritzat precisament per l'acumulació de recursos retòrics. Hi ha poemes seriosos, jocosos, amorosos —els més abundants—, elegíacs, d'imitació popular, anagrames, de pecaminosos

amb relacions amb monges incloses —molt atractius per Valsalobre, perquè de jove Fontanella s'havia distingit per una vena eròtica que l'aproxima al Rector de Vallfogona—, i de mort als darrers moments de l'existència, com sol passar sempre si el fil que seguim és cronològic. Pel que fa a la llengua, com defensa també Valsalobre, no està encara tan castellanitzada com podríem imaginar en un principi.

Recuperada doncs part de la seva obra poètica, ara el que convindria seria, semblantment, que hom dugués a terme també la reedició del seu teatre: *Amor, firmesa i porfia* el tragueren per darrer cop el 1994 a la col·lecció MOLC i de *Lo desengany* en circulava una edició juvenil a Bruño de l'any següent. Però sobretot caldria esperar l'aparició de la seva producció inèdita en prosa i d'una tercera peça de teatre que, val a dir-ho, ens deixà en un estat força incipient segons Valsalobre i de la qual els filòlegs anteriors fins ara no n'havien dit paraula.

LANG, Stephanie: *Translationen der décadence - (Anti)Dekadenz und Regeneration in den iberischen Literaturen. Spanien - Katalonien - Portugal 1895-1914*, Heidelberg: Universitätsverlag Winter, 2015.

JOSEP MURGADES

Universitat de Barcelona
murgades@ub.edu

En la llengua en què apareix concebut i escrit aquest apreciable estudi se n'hi diu *Doktorarbeit*. També, potser més sovint, *Dissertation*. Però sens dubte la denominació que més li escau és l'habitual en moltes llengües romàniques: la de tesi doctoral. És a dir, pel que fa a l'element adjectiu, l'aplicable a tot producte acordat amb els requisits propis del rigor acadèmic: afirmacions raonades, aparat consistent de notes, bibliografia escaient.¹ Sobretot, tanmateix, perquè, com indica l'element substantiu, allò de què s'hi tracta és d'una tesi, d'una obra de tesi.

Quina és llavors la tesi aquí exposada i fonamentada? Doncs que discurs decadentista i discurs regeneracionista constituïrien les dues indestruïbles cares de la mateixa moneda (ps. 159, 346). Que el concepte de decadència va estructuralment

1. Per més exigent que sigui, el gènere acadèmic per excel·lència no està tampoc estalvi (ai!) d'errates i de mancances. Trabucament de noms: «Mafany» (per Marfany, p. 50); «Desmoullins» (per Demolins, ps. 48, 58); «George» (per Georges, ps. 90, 96). Passatges citats (simptomàticament els catalans) amb tot d'errors de transcripció (pàs-sim). Referències bibliogràfiques adduïdes en el cos del text o a peu de plana que no apareixen després consignades a l'aparat bibliogràfic final: ps. 12, 111, 179, 191. I, encara (en el món editorial alemany!), ¿com és possible que obres d'estudi i de consulta com l'aquí ressenyada no vagin proveïdes del pertinent índex, si no ja també temàtic, sí almenys onomàstic?